

بحث درخصوص آموزشهای مجازی و الکترونیکی در مهم‌ترین محافل علمی ایران رواج یافته است. آموزش الکترونیکی امکان یادگیری خارج از محیط کلاس و دانشگاه را به دانشجوی می دهد. از لحاظ اقتصادی، توسعه آن مقرون به صرفه بوده و برای تمامی افراد از هر قشر و موقعیتی به سهولت قابل دسترسی است. در این روش، هیچ حدو مرزی برای آموزش نیست و به راحتی می توان به اطلاعات تمامی رشته های علمی در حداقل زمان ممکن ودر هر نقطه دسترسی پیدا کرد.

با دکتر پرویز دولایی، استاد دانشکده انفورماتیک دانشگاه ولونگانگ استرالیا که فعلاً مشغول آماده سازی دانشگاه مجازی فن آوری ارتباطات و اطلاعات در ایران است درخصوص زیربناها و پیش نیازهای تأسیس یک دانشگاه مجازی، مزایا و معایب و نیز موانع گسترش آن در ایران به گفت وگو نشستیم. دکتر دولایی هفت سال قبل یک مرکز ارائه فن آوری های آموزشی (EDTLAB)، را در استرالیا تأسیس کرد. وی دارای بیش از ۲۰ سال سابقه تدریس و تحقیق در خارج و داخل کشور در زمینه مهندسی، برق، رایانه فن آوره‌ای اینترنت وب است و در طراحی و ارائه کلاسهای مجازی و کاربرد فن آوری در امر آموزش از سابقه‌ای ۱۰ ساله برخوردار است.

□ **آموزش الکترونیکی و محیط های مجازی آموزشی که از آنها تحت عنوان مدرسه هوشمند یا دانشگاه مجازی هم یاد می شود، حاوی کدام الگوها آموزه هاست؟**
■ به طور کلی آموزش یا یادگیری ا لکترونیکی، شامل مجموعه عوامل مرتبط با یاددهی و یادگیری است. این عوامل از یک طرف شامل سیستمهای ارتباطی، رایانه، اینترنت، سی دی، محیط وب و ... است و از سوی دیگر مبانی آموزش و تکرش های جدید آن را دربرمی گیرد. درزیر این چتر فراگیر، روشها و مدلهای آموزشی با لحاظ نمودن پارامترهای اقتصادی به منظور تأمین نیازمندی های حرفه ای جوامع مورد بررسی و مطالعه قرارمی گیرد. در صورتی که کلیه عوامل تحت پوشش آموزش و یادگیری الکترونیکی درست طراحی و اجرا شود می توان انتظار داشت که شعار معروف «آموزش برای همگان» در هر زمان و در هر جا محقق گردد.

درواقع محیط مجازی آموزشی یا یک دانشگاه مجازی محیطی است که در آن با بهره گیری از فن آوری، محدودیت های زمان و مکان در فرآیند یادگیری و یاددهی از بین می رود، بنابراین در یک کلاس مجازی همانند یک کلاس واقعی درس، مشق، تکلیف، امتحان

و ... وجود دارد و لیکن برای انجام آن نیازی نیست که در یک ساعت و محل مشخص، معلم و شاگردان دور هم جمع شوند. حضور عوامل یاد شده در زیر چتر آموزش یا یادگیری الکترونیکی در یک کلاس مجازی به صورت شفاف قابل ملاحظه است و در این میان در ک صحیح علمی و عملی از رویکردهای جدید آموزشی می تواند در مؤثر و مفید بودن محیط های آموزشی نقش کلیدی ایفا کند. □ **بر پایی یک دانشگاه مجازی وابسته به کدام ساختارها و زمینه هاست؟**

■ برای تأسیس دانشگاه مجازی نیاز به ساختار (شبکه، نرم افزار و سخت افزار) فضای واقعی آموزشی اما بسیار محدود، نیروی انسانی متخصص و محتوای دیجیتاللی است. در این دانشگاه نمی توان و نباید به طور کامل از فضای واقعی آموزشی صرفنظر کرد با این وصف تعامل بین شاگردان و معلم و نیز تعامل شاگردان با یکدیگر در یک دانشگاه مجازی که عمدتاً به کمک بحث مربوط به محتوای دیجیتالی صورت می گیرد به طور بنیادین با محتوایی که همگان با آن آشنایی دارند (کتاب، جزوه درسی و ...) متفاوت است و این خود بحث مفصل و اساسی را می طلبد. به علاوه نیاز به نیروی انسانی ماهر و

عبور از زمان و مکان

دانشگاه مجازی در گفت وگو با دکتر پرویز دولایی استاد دانشگاه

محمدمحسنی مهر

کسب می کنند. بنابراین دانشگاه مجازی قادر است پاسخگوی طیف وسیعی از افراد جامعه باشد.

یکی دیگر از دلایل تأسیس این گونه دانشگاهها «اقتصاد» است. در حال حاضر دولتها به تدریج بودجه دانشگاههای سنتی را کاهش می دهند و این درحالی است که تعداد متقاضیان ورود به دانشگاهها طبق یک روال طبیعی افزایش می یابد و بنابراین باید روشهایی را ایجاد کرد که در خلال آن بتوان موقعیت تحصیل در دانشگاه را با حداقل هزینه ایجاد کرد. هزینه ای که برای ایجاد دانشگاه مجازی صرف می شود به مراتب بسیار کمتر از تأسیس دانشگاههای سنتی است. ضمن اینکه باید توجه داشت تا سال ۱۳۸۵، ایران نزدیک به ۱۰ میلیون نفر متقاضی تحصیلات عالی خواهد داشت و به طور قطع روشهای سنتی آموزش عالی نخواهند توانست پاسخگوی خیل عظیم مشتاقان باشند.

روش تجربه شده ایجاد دانشگاه آزاد اگرچه با رشد انفجاری اش در عرض ۲۰ سال گذشته تا حدی پاسخگوی نیازها بوده و لیکن همزمان مسأله بسیار کلیدی کیفیت آموزش را مطرح کرده است. حل مسأله افزایش متقاضی آموزش عالی از طریق افزایش ظرفیت فیزیکی

ثبت نام کنند. به کارگیری این روشها نه تنها افزایش پذیرش دانشجو را به همراه دارد بلکه به طور غیرمستقیم کمکی است در جهت متحول شدن سیستم آموزش عالی کشور و آشتی با امر اجتناب ناپذیر تغییر.

□ **پس دانشگاههای سنتی برای ماندن در صحنه فعالیت، باید به شیوه آموز شهای مجازی متوسل شوند؟**

■ دانشگاههای سنتی با روشهایی که در طول ۱۰۰ سال گذشته ارائه شده نمی توانند به کار خود ادامه دهند. بنابراین برای ماندن باید از فن آوری های جدید استفاده کنند. ارزش دانشگاههای سنتی بسیار بالاست و کاربر و فن آوری در آموزش سنتی درواقع به دلیل تحکیم فضاهای آموزشی است نه جایگزین کردن ماشین و رایانه به جای انسان و تبدیل دانشگاهها به پارکهای عمومی و مراکز اداری. پس در طولانی مدت اگر دانشگاههای سنتی فقط با استفاده از روشهای روزمره فعلی خود بخواهند فعالیت کنند، شرایط به گونه ای خواهد بود که درمقابل دانشگاههای مجازی دوام نخواهند آورد.

□ **پس درواقع تلفیقی از دو دانشگاه مجازی و سنتی را توصیه می کنید؟**

■ به عقیده من هر دو دانشگاه مهم هستند و باید بتوانند در گسترش آموزش عالی فعالیت کنند. در جامعه مدرن امروز که سلیقه های مختلف در آن وجود دارد باید محصولات مختلف برای پاسخگویی به انواع سلیق وجود داشته باشد. به هر حال دانشگاه مجازی مستقل از دانشگاههای سنتی است، گرچه معتقدم دانشگاههای سنتی برای در صحنه ماندن و رقابت با دانشگاههای مجازی بایدبه صورت تلفیقی فعالیت کنند.

□ **چه تفاوتی بین توانایی دانش آموختگان دانشگاههای مجازی با فارغ التحصیلان دانشگاههای سنتی وجود دارد که شما بر توسعه این دانشگاهها تأکید دارید؟**

□ به عقیده من فارغ التحصیلی که با محیط مجازی آشنا شده قابلیت هایی دارد که می تواند در یک جامعه اطلاعات محور نقش مؤثرتری ایفا کند و درصد بیشتری از تشریک مساعی در کارها داشته باشد. اکنون تعداد قابل توجهی از فارغ التحصیلان دانشگاهها بیکار هستند چون آنها عملاً دارای مهارتهایی نیستند که جامعه خواهان آن باشد.

□ **یعنی یک دلیل افزایش بیکاری فارغ التحصیلان، فضای سنتی موجود در دانشگاهها است؟**

■ بله، نظام آموزش عالی ایران در طول دو دهه گذشته غیرفعال بوده و نتوانسته از رشد

فزاینده و شتابان فن آوری در آموزش بهره بگیرد. امروزه نمی توان به علم یا فنی اشاره کرد که فن آوری ارتباطات و اطلاعات آن را متحول کرده باشد. حال آنکه در بسیاری از دانشگاههای ایران از جزوه های چپنده سال پیش حتی در رشته های فنی مهندسی، مدیریت، علوم و ... استفاده می شود.

از فرض نیاز جامعه به تخصصهای مورد نیاز هنوز شناسایی نشده بنابراین همزمان با فراغت دانشجویان از تحصیل، شاهد آغاز بیکاری جمعیت عده ای از آنها هستیم. روش آموزش نیز در جهت تأمین نیازهای جامعه نیست. غافل از اینکه ما در حال حرکت به سمت جامعه اطلاعات محور، هستیم که یکی از شاخصهای اصلی آن تغییرات پی در پی و عمیق نیازهاست و دانشها مدام و پس از مدتی تازگی و طراوت خود را از دست داده و جای خود را به دانش و مهارتهای جدید می سپارند. سیستم آموزش مجازی به صورت بالقوه و بالفعل قابلیتهای بالاتری در خصوص آماده سازی فارغ التحصیلان برای کار در جامعه اطلاعات محور دارد تا یک سیستم آموزش سنتی. این روش به صورتهای مختلف در جوامع غربی موردتحقیق و استفاده قرار گرفته و روش اثبات شده ای است.

□ **برای ایجاد و توسعه دانشگاه مجازی در ایران چه مشکلاتی وجود دارد؟**

■ مسأله اساسی ما فرهنگ غالب در میان تصمیم سازان و تصمیم گیران ایران است. آنها آشنایی چندانی با فن آوریهای مدرن ندارند و بنابراین در برابر پذیرش این فن آوری مقاومت می کنند. از سوی دیگر به نظر می رسد عدم دستیابی کلیت نظام به یک موضوع واحد در خصوص فن آوری اطلاعات و اثرات ناشی از این بی موضعی بر مسؤولین نظام آموزشی کشور (آموزش عالی و عمومی) از دیگر موانع توسعه فن آوری در امر آموزش است.

به طور کلی میزان آمادگی فرهنگی جامعه و ساختارهای موجود برای توسعه دانشگاههای مجازی دو عاملی هستند که در صورت فراهم شدن آنها می توان امیدوار بود که از پیشرفت مناسبی در توسعه دانشگاههای مجازی برخوردار شویم. با شناختی که از هر دو این عامل دارم بایدگفت می توان قدمهای جدی نخستین را به منظور به کارگیری فن آوری در آموزش و برپایی دانشگاههای مجازی برداشت. دیوانسالاری حاکم بر ساختار دولتی موانع بسیار جدی در گسترش آموزش عالی توسط بخش خصوصی ایجاد کرده که این مشکل نیز باید مرتفع شود. □ **از شما سپاسگزارم.**